

OPSERVATORIJA ZA ILEGALNE EKONOMIJE U JUGOISTOČNOJ EVROPI

IZDANJE

14 FEBRUAR
2023

Izdvajamo iz sadržaja

Kriminalne grupe Zapadnog Balkana doprinose nasilju koje je povezano sa drogom u Ekvadoru.

Ekvador je 2022. godine pogođen nasiljem povezanim sa organizovanim kriminalnim grupama, koje uključuje bombaške napade, neredu u zatvorima i atentat na tri tužioca. „Narko” nasilje je postalo toliko ozbiljno da je vlada proglasila vanredno stanje u novembru 2022. godine. Iako se ova mala latinoamerička zemlja nalazi na više od 10 000 kilometara od Jugoistočne Evrope, njena nestabilnost delimično potiče iz aktivnosti kriminalnih grupa sa Zapadnog Balkana koje su postale veliki igrači u krijumčarenju kokaina od Ekvadora do Zapadne Evrope. Na osnovu istraživanja iz prve ruke u regionu, posmatramo kako i zašto se ovo dešava i objašnjavamo zašto nedavno nasilje možda pomaže ovim grupama da učvrste svoju poziciju u unosnoj lokalnoj ekonomiji droge.

Balkanski borci odlaze da se bore u Ukrajini, stvarajući rizik od pojave organizovanog kriminala.

Ruska invazija na Ukrajinu, koja traje skoro godinu dana, pokrenula je nezakonite ekonomije u ove dve zemlje, a

one imaju uticaj širom sveta, uključujući i Jugoistočnu Evropu. Posmatrači, uključujući The Global Initiative Against Transnational Organized Crime (Globalnu inicijativu protiv transnacionalnog organizovanog kriminala, GI-TOC), pažljivo prate ovu situaciju. Međutim, manje pažnje posvećeno je nekoliko hiljada ljudi iz Jugoistočne Evrope koji su otišli da se bore na ruskoj ili ukrajinskoj strani. U ovom broju posmatramo ovaj fenomen i istražujemo veze sa organizovanim kriminalom, kao i izazove suočavanja sa povratkom ovih boraca u region.

Lažna ili ilegalno dobijena dokumenta na Balkanu omogućavaju lako putovanje kriminalcima širom sveta.

Policija koja istražuje organizovane kriminalne grupe na ili iz Zapadnog Balkana u više navrata ukazuje na zajedničku nit – lakoću kojom mnogi kriminalci putuju koristeći lažne pasoše ili ilegalno dobijena imigraciona dokumenta iz zemalja regiona. Postoje dva glavna načina na koji kriminalci dobijaju takva dokumenta. Ili fizički menjaju važeći pasoš koji je ukraden ili kupljen na crnom tržištu promenom fotografije ili biografskih podataka, ili

ilegalno kupuju važeći pasoš u svoje ime ili pod lažnim imenom podmićivanjem korumpiranog službenika. Razmatramo zašto i kako ovaj problem postoji u regionu i šta se može učiniti da se on suzbije.

Bosna i Hercegovina se suočava sa izazovima sprovođenja zakona u borbi protiv krijumčarenja ljudi.

Krijumčarenje migranata preko Bosne i Hercegovine je u porastu. Pošto je tranzit kroz ovu zemlju postao teži poslednjih godina zbog strožih graničnih kontrola iz Hrvatske – koja se nedavno priključila šengenskoj zoni – kao i podizanja ograda u nekim oblastima, došlo je do povećane potražnje za krijumčarima koji bi olakšali prelazak granice. U novembru 2022. godine, GI-TOC je u partnerstvu sa Ministarstvom unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo organizovao sastanak na kojem je

okupio širok spektar zainteresovanih strana koje se bave ovim problemom kako bi o njemu razgovarali i promovisali efikasniju saradnju u suočavanju sa krijumčarenjem ljudi.

GI-TOC je suorganizovao seminar u Atini koji se bavio nedostatkom tema o organizovanom kriminalu u visokom obrazovanju regiona Zapadnog Balkana.

Iako su organizovani kriminal i korupcija veliki izazovi na Zapadnom Balkanu, ova pitanja se ne analiziraju dovoljno. Deo problema proizlazi iz nedostatka obrazovanja o ovim temama u visokom obrazovanju. Da bi se bavio ovim pitanjem, GI-TOC je suorganizovao naučni seminar u Atini. Rezimiramo glavne teme pokrenute na sastanku, kao i ideje za naredni seminar.

Kriminalne grupe Zapadnog Balkana doprinose nasilju koje je povezano sa drogom u Ekvadoru.

Ekvador je 2022. godine pogođen nasiljem povezanim sa organizovanim kriminalnim grupama, koje uključuje bombaške napade, nereda u zatvorima i atentat na tri tužioca. „Narko” nasilje je postalo toliko ozbiljno da je vlada proglasila vanredno stanje u novembru 2022. godine. Iako je ova mala latinoamerička zemlja udaljena hiljadama kilometara od Jugoistočne Evrope, njena nestabilnost delimično potiče iz aktivnosti kriminalnih grupa sa Zapadnog Balkana koje su postale veliki igrači u krijumčarenju kokaina od Ekvadora do Zapadne Evrope. Umesto da remeti njihove aktivnosti, nedavno nasilje u Ekvadoru možda pomaže ovim grupama da učvrste svoj položaj u unosnoj lokalnoj ekonomiji droge.

Veliki igrači u glavnom središtu kokaina

Smešten između dve ključne zemlje koje proizvode kokain, Kolumbije i Perua, Ekvador je postao glavno središte za isporuku kokaina u Evropu.¹ Luka Gvajakil,

najveća u Ekvadoru, ujedno je i važna polazna tačka za drogu i epicentar nasilja povezanog sa drogom. Od januara do avgusta 2022. godine, u Ekvadoru je zabeleženo 145 bombaških napada, od kojih se polovina odigrala u Gvajakilu.² Grad je uništen nasiljem bandi, jezivim ubistvima, otmicama i iznudama. U nekoliko navrata – na primer, u avgustu 2021. godine – vlada je zbog nasilja bila primorana da proglasi vanredno stanje.³

Nasilje se prenelo i u zatvore u kojima kriminalne grupe koordiniraju trgovinom kokainom.⁴ Tokom 2021. godine, oko 316 zatvorenika je ubijeno u zatvorima ove zemlje u kojima često vlada ogromna gužva. Ovaj trend se nastavio 2022. godine, uključujući i krvavi sukob u oktobru za koji se mislilo da je pokrenut borbom za prevlast oko distribucije droge.⁵

Luka Gvajakil u Ekvadoru je epicentar nasilja povezanog sa drogom.

Foto: Mišel Vestmorland

Ekvador se neko vreme borio sa političkom nestabilnošću i slabim krivičnim pravosuđem i smatra se jednom od najnestabilnijih demokratija Latinske Amerike.⁶ Zauzeo je 31. mesto na svetu po Globalnom indeksu organizovanog kriminala 2021. godine.⁷ Jedan od njegovih najviših rezultata kriminaliteta (7,5 od 10) bio je vezan za uticaj stranih aktera. Neki od najmoćnijih i najnasilnijih stranih aktera su kriminalne grupe iz Meksika koje dostavljaju kokain iz Ekvadora u SAD.⁸ Međutim, kriminalne grupe sa Zapadnog Balkana takođe su prisutne i aktivne u Ekvadoru. Iako su uspeali da zadrže relativno nizak profil, njihovo prisustvo i aktivnosti ostavili su krvavi trag. U proteklih pet godina u Ekvadoru je ubijeno pet balkanskih državljana: tri Albanca, jedan Srbin i jedan Crnogorac. Povređen je i jedan državljanin Kosova. Veruje se da su svi ovi slučajevi povezani sa trgovinom kokainom i razmiricama koje je ona stvorila među stranim akterima, kao i između njih i lokalnih kriminalnih bandi.⁹

Smatra se da je veći deo narko nasilja u Ekvadoru povezan sa konkurencijom među lokalnim grupama u vezi sa time ko će pružiti zaštitu moćnim stranim akterima.¹⁰ Kriminalne grupe sa Balkana blisko saraduju sa lokalnim bandama kako bi osigurale nesmetano funkcionisanje svojih operacija. Na primer, lokalne grupe pomažu u nabavljanju kokaina, transporta, logistike i bezbednosti, kao i pružanju veza sa korumpiranim političarima i saveznicima u sektoru bezbednosti i pravosudnom sistemu. Pošto je ovo unosan posao, postoji konkurencija među lokalnim preduzetnicima na tržištu nasilja.

Do sada, krivični pravosudni sistem zemlje nije bio u stanju da se uhvati u koštac sa situacijom. Razgovori sa visokim zvaničnicima za sprovođenje zakona u Ekvadoru otkrivaju nedovoljno razumevanje kriminalnih grupa sa Zapadnog Balkana i nedovoljno saradnje sa kolegama u Jugoistočnoj Evropi. Postoje i podaci o postojanju korupcije. Oni dovoljno hrabri da se suprotstave kriminalcima često su mete napada. Tri ekvadorska tužioca ubijena su 2022. godine – njih dvojica u Manabiju i jedan u Gvajakilu.¹¹

Kriza kao prilika za balkanske grupe

Paradoks je da poslednje rasplamsavanje nasilja može biti prilika za kriminalne grupe sa Zapadnog Balkana koje

deluju u Ekvadoru. Prvo, oni nisu meta nasilja. Lokalne ekvadorske bande se zapravo bore da zaštite kriminalne grupe sa Zapadnog Balkana i olakšavaju njihove operacije, od kojih ekvadorske bande profitiraju. Ako se balkanske grupe pritaje i prebrode ovu oluju, mogu imati koristi od žestokog rivalstva bandi tako što će dobiti niže cene kokaina i pronaći nasilne preduzetnike koji su spremni da im pruže zaštitu.

Drugo, nasilje na ulicama i zatvorima drži agencije za sprovođenje zakona zauzetim, omogućavajući tako stranim akterima da iskoriste situaciju. Identifikacija balkanskih trgovaca u zemljama Latinske Amerike nije bila jednostavna, delom zahvaljujući njihovim višestrukim identitetima (uključujući lažne dokumente), dubokim džepovima i dobrim vezama. Novi talas nasilja još više otežava službenicima za sprovođenje zakona da se usmere na diskretne strane grupe kada imaju pune ruke posla sa nasilnim lokalnim grupama.

Treće, kriminalne grupe sa Balkana imaju koristi od opšteg haosa koji je zahvatio Ekvador kao rezultat povećanja nasilja. Granice navodno postaju poroznije, a bezbednost u lukama manje stroga. Haos je takođe omogućio nekim kriminalcima da prođu kroz mrežu pravosudnog sistema. Na primer, zloglasnom albanskom trgovcu drogom Dritanu Redžepiju, koji je u zatvoru u Ekvadoru od 2014. godine, odobren je kućni pritvor krajem 2021. godine. Prema medijima, on je tada nestao iz svoje kuće u Gvajakilu, što znači da je slobodan da nastavi svoje kriminalne aktivnosti.¹²

Nedavno nasilje u Ekvadoru pokazuje transnacionalnu prirodu organizovanog kriminala i nepovezanost međunarodnih organa sprovođenja zakona. Službenici za sprovođenje zakona u Zapadnoj i Jugoistočnoj Evropi neće moći da poremete velike pošiljke droge ako ne budu više saradivali sa svojim kolegama u zemljama porekla kao što je Ekvador. U međuvremenu, policija u Ekvadoru teško da će smanjiti nasilje u svojoj zemlji ako ne shvati da je narko nasilje delimično vođeno konkurencijom među lokalnim grupama radi zaštite stranih kriminalnih aktera. Ukratko, ovo je dobar primer „glokalnog” problema, onog u kojem globalni tokovi utiču na lokalne uslove. Kao takav, ovaj problem zahteva koordinirano, multilateralno rešenje.

Napomene

- 1 Walter Kemp, *Transnational tentacles: Global hotspots of Western Balkan organized crime*, GI-TOC, jul 2020. godine, https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2020/07/Transnational-Tentacles-Global-Hotspots-of-Balkan-Organized-Crime-ENGLISH_MRES.pdf.
- 2 *International Crisis Group*, *Ecuador's high tide of drug violence*, 4. novembar 2022. godine, <https://www.crisisgroup.org/latin-america-caribbean/andes/ecuador/ecuadors-high-tide-drug-violence>.
- 3 Dan Collins, *Ecuador city declares state of emergency amid dramatic rise in gang bombings*, *The Guardian*, 15. avgust 2022. godine, <https://www.theguardian.com/world/2022/aug/15/ecuador-state-emergency-guayaquil-rise-bombings-gangs-cocaine>.
- 4 *UN experts sound alarm as Ecuador sees more deadly prison clashes*, Al Jazeera, 6. oktobar 2022. godine, <https://www.aljazeera.com/news/2022/10/6/un-experts-sound-alarm-as-ecuador-sees-more-deadly-prison-clashes>.
- 5 Associated Press, *Ecuador prison clash leaves at least 15 dead, 20 injured*, VOA News, 4. oktobar 2022. godine, <https://www.voanews.com/a/ecuador-prison-clash-leaves-at-least-15-dead-20-injured/6774888.html>.
- 6 Walter Kemp, *Transnational tentacles: Global hotspots of Western Balkan organized crime*, GI-TOC, jul 2020. godine, https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2020/07/Transnational-Tentacles-Global-Hotspots-of-Balkan-Organized-Crime-ENGLISH_MRES.pdf.
- 7 Pogledati GI-TOC, Globalni indeks organizovanog kriminala – Kriminalitet u Ekvadoru, <https://ocindex.net/country/ecuador>.
- 8 Dan Collyns, *Agony of Ecuador's brutal prison massacre endures for bereaved relatives*, *The Guardian*, 10. oktobar 2021. godine, <https://www.theguardian.com/global-development/2021/oct/10/ecuador-prison-massacre-relatives>.
- 9 Alessandro Ford, *Albanian mafia leaves trail of blood in Ecuador*, InSight Crime, 5. januar 2021. godine, <https://insightcrime.org/news/analysis/adriatic-tresa-albanian-mafia-ecuador>; *European mafias operate from Ecuador, even from prison they coordinate the exit of the drug*, 24/7 News Agency, 6. februar 2022. godine, <https://247newsagency.com/opinion/60609.html>.
- 10 Intervju sa istraživačkim novinarom u Bogoti, septembar 2022. godine
- 11 Inci Sayki, *Two charged for the killing of Ecuadorian prosecutor*, OCCRP, 21. septembar 2022. godine, <https://www.occrp.org/en/daily/16787-two-charged-for-the-killing-of-ecuadorian%20prosecutor>.
- 12 *Judge let the 'cocaine czar' escape in Ecuador*, *Ecuador Times*, 11. novembar 2022. godine, <https://www.ecuadortimes.net/judge-let-the-cocaine-czar-escape-in-ecuador>.

Balkanski borci odlaze da se bore u Ukrajini, stvarajući rizik od pojave organizovanog kriminala.

Rat u Ukrajini je pomerio neka kriminalna tržišta (kao što je trgovina heroinom) i stvorio nove mogućnosti za organizovani kriminal, na primer za trgovinu oružjem, sintetičkim drogama i ljudima. Zaista, nedavni sastanak Evropske multidisciplinarnе platforme protiv kriminalnih pretnji (EMPACT) koji je sazvao EVROPOL upozorio je da rat u Ukrajini može imati uticaja na 10 kriminalnih tržišta i „kriminalne mreže visokog rizika”.¹ Koliko god ovo upozorenje bilo ozbiljno, ne spominje potencijalnu pretnju bezbednosti i političkoj stabilnosti za šest zemalja Zapadnog Balkana (WB6) koju predstavljaju borci koji se vraćaju iz rata u Ukrajini. Čini se da se ovom pretnjom nisu bavili kreatori politike EU ili vlade WB6-a,² bilo u nacionalnim antiterorističkim strategijama ili procenama pretnji organizovanog kriminala.³

Nedavne studije su pokazale da organizovane kriminalne grupe, uključujući i one iz WB6, imaju sofisticirane načine delovanja i metode regrutovanja. Na primer, grupe iz WB6 su proširile svoje mreže sve do Latinske Amerike, Južne Afrike i Bliskog istoka.⁴ U prošlosti su mladići sa borbenim iskustvom iz ratova u bivšoj Jugoslaviji postajali pešadija u kriminalnim grupama, kako u WB6, tako i u inostranstvu. Bili su preduzetnici na tržištu nasilja, a angažovani su kao razbojnici, telohranitelji, snajperisti, plaćene ubice i stručnjaci za komunikacije, kao i za krijumčarenje oružja i postavljanje eksploziva. Danas kriminalne grupe iz WB6 koje posluju u regionu i inostranstvu traže pojedince sa vojnim veštinama, koje uključuju obuku u korišćenju vatrenog oružja i eksploziva, veštine komunikacije i kontra-nadzora, ili mogućnost krijumčarenja gotovine ili droge i neutralisanja protivnika koristeći sofisticirane metode ubijanja.⁵ Neke od najmoćnijih kriminalnih organizacija u regionu i na drugim velikim kriminalnim tržištima kao što je Latinska Amerika predvođene su od strane – ili se sastoje od – vojno obučanih pojedinaca.⁶ Organizovane kriminalne grupe sve više traže takve ljude.⁷ Strani borci koji su se vratili stoga mogu biti ciljna grupa. Iako ne postoje čvrsti dokazi koji ukazuju na to da postoji direktna veza boraca koji su se vratili iz inostranstva i organizovanih kriminalnih grupa u WB6, ovaj rizik treba shvatiti ozbiljno, posebno zbog istorije regiona kao izvora i odredišta stranih boraca.

U prošlosti su zemlje WB6 bile i odredište i izvor stranih boraca. Smatra se da broj stranih boraca angažovanih sa svih strana tokom ratova u bivšoj Jugoslaviji nije premašio 5% od ukupnog broja svih boraca.⁸ Ipak, tokom rata u Bosni i Hercegovini, etnički srpski borci su imali podršku stranih boraca poznatih kao „kontraktnici” ili ugovoreni borci koji su dolazili uglavnom iz zemalja koje su delile pravoslavnu versku pripadnost, kao što su Rusija, Grčka, Rumunija, Ukrajina i Poljska.⁹ Samo u ratu u Bosni i Hercegovini učestvovalo je oko 700 ruskih stranih boraca, prema vladi Republike Srpske.¹⁰ Bošnjačku stranu podržalo je nekoliko stotina stranih boraca (procene se kreću od 400 do 1 200), uglavnom sa Bliskog istoka.¹¹ Tokom rata na Kosovu 1998/99. godine, stotine stranih boraca priključilo se Oslobođilačkoj vojsci Kosova, uglavnom iz Albanije, Severne Makedonije, Švedske, Belgije, Velike Britanije, Nemačke i SAD.¹² Čak i tokom sukoba u tadašnjoj Bivšoj jugoslovenskoj republici Makedoniji 2001. godine, borci su dolazili sa Kosova da podrže etničku albansku stranu, dok su se makedonske snage bezbednosti snabdevale vazdušnom snagom iz Ukrajine do jula 2001. godine.¹³

S druge strane, WB6 je takođe region koji „izvozi” strane borce. Na primer, procenjuje se da se oko 1 000 mladića i devojaka iz WB6 pridružilo Islamskoj državi u sukobima u Siriji i Iraku između 2012. i 2016. godine.¹⁴ Bilo je zabrinutosti zbog radikalizacije onih koji su se vratili.¹⁵

Pored toga, postoje indicije da su građani Srbije koji su 2014. godine stali uz proruskе snage na Krimu došli iz srpskih paravojnih snaga.¹⁶ Stoga, opasnost stranih boraca nije samo u tome što se oni mogu vratiti sa radikalizovanim ideološkim ili političkim stavovima, već i u tome da se bivši kriminalci mogu vratiti u život kriminala sa pojačanim borbenim iskustvom, novim mrežama i time pristupom novim ilegalnim ekonomijama.¹⁷

Balkanski borci u Ukrajini

Procenjuje se da se oko 1 500 stranih boraca iz celog sveta pridružilo borbama tokom prve invazije na Ukrajinu 2014. godine (do juna 2016. godine).¹⁸ U drugoj invaziji na Ukrajinu u februaru 2022. godine bilo ih je oko 36 000 u julu 2022. godine.¹⁹ Kada se napravi

poređenje sa procenjenih 40 000 stranih boraca koji su se pridružili Islamskoj državi tokom njenog četvorogodišnjeg prisustva u Siriji i Iraku (2014–2018. godine), broj stranih boraca koji su se pridružili drugom sukobu (2022. godine) u Ukrajini samo tokom prvih meseci rata je relativno visok. Već u prvim godinama (2022. godina) krize u Ukrajini i oko nje, smatra se da je u borbama učestvovalo oko 300 pojedinaca iz WB6, od kojih su se neki pridružili proruskim separatistima, a drugi ukrajinskim dobrovoljačkim bataljonima.²⁰ Srbija je bila među glavnim izvorima boraca koji su se borili zajedno sa proruskim separatistima sa oko 100 muškaraca.²¹ Navodi se da su neki od njih doprineli i aneksiji Krima 2014. godine.²²

Još nije jasno koliko je stranih boraca iz WB6 angažovano u borbama u Ukrajini od februara 2022. godine. Prema štampi, mnogi etnički Srbi iz Srbije i Bosne i Hercegovine dobrovoljno su se pridružili ruskoj strani,²³ neki od njih i kao deo grupe Wagner.²⁴

S druge strane, prilikom izbijanja rata u februaru 2022. godine, ministar spoljnih poslova Rusije, Sergej Lavrov, izjavio je da su plaćenici iz Albanije, Kosova, i Bosne i Hercegovine regrutovani i prebačeni u Donbas u Ukrajini kako bi se borili protiv pobunjenika koje podržava Moskva.²⁵ Predstavnici Albanije, Kosova i

Bosne i Hercegovine su negirali da u Ukrajini postoje plaćenici iz njihovih zemalja, a navodili su da su tvrdnje Rusije „lažne optužbe”.²⁶

Profil i motivacija stranih boraca

U svojoj detaljnoj studiji o stranim borcima sa ekstremističkim ideološkim poreklom u sukobu u Ukrajini 2014. godine, Kacper Rekavec primećuje da su zapadni strani borci sa obe strane dolazili iz različitih ideoloških sredina, uključujući krajnje desničarske, krajnje levičarske i crveno-braon nacional-komunističke. Međutim, oni koji su stigli 2022. godine deluju manje radikalizovano i politizovano.²⁷

Kada je u pitanju poreklo i motivacija boraca iz WB6 koji su se pridružili trenutnom ratu u Ukrajini, čini se da su neki bili motivisani nacionalističkim, ideološkim (poput desničarskog ekstremizma) ili verskim razlozima, dok su drugi jednostavno plaćenici. Neki borci iz Hrvatske tvrdili su da podržavaju Ukrajinu jer je „među prvim zemljama koje su priznale suverenitet Hrvatske” 1991. godine, a kasnije su pomogli zemlji „nakon zemljotresa u Zagrebu i Banovini” 2020. godine.²⁸ Neki proruski borci iz Srbije navodno su motivisani slovenskom solidarnošću,²⁹ zahvalnošću na podršci Rusije u prethodnim sukobima (na primer kriza Republike Srpske),³⁰ osvetom protiv Zapada ili vezama sa krajnje desničarskim organizacijama

Nekoliko hiljada ljudi iz Jugoistočne Evrope otišlo je da se bori na ruskoj ili ukrajinskoj strani u ratu u Ukrajini.

Foto: Goran Uzunović/EyeEM

kao što je srpska grupa Narodna patrola.³¹ Iako su učesnici uglavnom mladi pod uticajem propagande i ideologije, neki od njih su veterani iz ratova u bivšoj Jugoslaviji.³² Postoji opasnost da će se pojedinci koji učestvuju u jedinicama sa visokim stepenom političke i ideološke orijentacije – ukoliko prežive – vratiti kući i sa borbenim iskustvom i sa radikalizovanim stavovima.³³

Studije o motivima stranih boraca iz WB6 za pridruživanje Islamskoj državi i invaziji na Ukrajinu 2014. godine takođe pokazuju da su se neki strani borci sa kriminalnim poreklom pridružili sukobima u inostranstvu kako bi izbegli krivično gonjenje kod kuće.³⁴

Efikasnost WB6 u bavljenju borcima koji su se vratili

Zemlje WB6 su imale određeno iskustvo u bavljenju povratkom stranih boraca koji su se pridružili Islamskoj državi u sukobima u Siriji i Iraku. Skoro sve pogođene zemlje iz WB6 sprovode programe rehabilitacije i reintegracije za povratnike iz područja sukoba od 2020. godine, uglavnom za maloletnike i žene koji nisu učestvovali u borbama, ali i za odrasle muškarce borce.³⁵ Ovo je posebno važno jer su u nekim slučajevima, kao što je na Kosovu, muškarci i žene povratnici hapšeni pod optužbama za terorizam.³⁶ Ovi programi uključuju

psihološko i versko savetovanje zatvorenika, socijalnu podršku porodicama i razvoj novih programa zapošljavanja za one koji se ponovo uključuju u društvo.³⁷

Treba napomenuti da su sve zemlje WB6 usvojile rezolucije Saveta bezbednosti UN 2178 (2014) i 2396 (2017) čiji je cilj sprečavanje regrutovanja i putovanja stranih terorističkih boraca i osiguravanje da države razviju strategije gonjenja, rehabilitacije i reintegracije kako bi se bavile borcima koji se vraćaju.³⁸ Međutim, većina zemalja WB6 nije potpisala Međunarodnu konvenciju protiv regrutovanja, korišćenja, finansiranja i obuke plaćenika, koja je stupila na snagu 2001. godine.³⁹ Rizik od nepotpisivanja ove Konvencije otvara put zemljama u regionu da dozvole korišćenje, finansiranje i obuku plaćenika koje međunarodne grupe organizovanog kriminala mogu da angažuju da izvrše krivične radnje i destabilizuju vladavinu prava.

Zemlje WB6 su izmenile svoje zakonodavstvo kako bi kriminalizovale sve oblike učešća u oružanim sukobima u inostranstvu,⁴⁰ a Srbija je jedina zemlja u regionu koja nije eksplicitno kriminalizovala javnu podršku putovanju u inostranstvo u konfliktne zone. Krivična dela za strane

Obuka oficira za oružane snage Ukrajine.

Foto: Ministarstvo odbrane Ukrajine

borce variraju, ali Albanija i Kosovo imaju najstrože kazne, sa zatvorskim kaznama od pet do 15 godina.⁴¹

Pitanje povratka stranih boraca – koje je dobilo znatnu pažnju kada se stotine ljudi iz regiona priključilo Islamskoj državi – zaslužuje detaljniju analizu. Može se tvrditi da je rizik od radikalizacije muškaraca koji se bore u Ukrajini niži nego kod onih koji su se borili na Bliskom istoku. Zaista, do sada su veze između organizovanog kriminala i

stranih boraca u Ukrajini sa Balkana slabe. Ipak, povratak mladića iz zemalja WB6 koji su se borili u Ukrajini mogao bi da poveća redove paravojske, pojača međuetničke tenzije i poveća broj potencijalne pešadije za kriminalne grupe, što je moglo da se primeti posle ratova u bivšoj Jugoslaviji 1990-ih. Stoga bi strategije procene pretnji u borbi protiv organizovanog kriminala i terorizma trebalo da prate i analiziraju potencijalne rizike koje predstavlja povratak stranih boraca.

Napomene

- 1 EMPACT ne definiše „kriminalne mreže visokog rizika“, ali čini se da se odnosi na one koje koriste „korupciju, nasilje, vatreno oružje i pranje novca kroz paralelne podzemne finansijske sisteme“. Savet EU, *Fight against organised crime: Council sets out 10 priorities for the next 4 years*, 26. maj 2021. godine, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2021/05/26/fight-against-organised-crime-council-sets-out-10-priorities-for-the-next-4-years>.
- 2 *Cooperation on the fight against organised crime in the Western Balkans (P9_TA(2021)0506)*, Odluka Evropskog parlamenta, 15. decembar 2021. godine, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0506_EN.html.
- 3 Strategija EU pominje saradnju u borbi protiv terorizma, ali se ne bavi rizikom od povratka stranih boraca. *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on the EU Strategy to tackle Organised Crime 2021–2025, COM/2021/170 final*, European Commission, 14. april 2021. godine, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021DC0170&qid=1632306192409>.
- 4 EVROPOL, *Joint investigation team leads to dismantling of one of Europe's most active Albanian-speaking networks trafficking cocaine into Europe*, 17. septembar 2020. godine, <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/joint-investigation-team-leads-to-dismantling-of-one-of-europe%E2%80%99s-most-active-albanian-speaking-networks-trafficking-cocaine>.
- 5 Walter Kemp, *Transnational tentacles: Global hotspots of Western Balkan organised crime*, GI-TOC, jul 2020. godine, https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2020/07/Transnational-Tentacles-Global-Hotspots-of-Balkan-Organized-Crime-ENGLISH_MRES.pdf.
- 6 Carter Smith, *Gangs and the military note 2: Military-trained gang members as criminal insurgents*, Small Wars Journal, 31. maj 2018. godine, <https://smallwarsjournal.com/jrnl/art/gangs-and-military-note-2-military-trained-gang-members-criminal-insurgents>.
- 7 Ibid.
- 8 Evan F Kohlmann, *Al-Qaida's Jihad in Europe: The Afghan-Bosnian Network*, Oxford/New York: Berg Publishers, 2004, 18–19.
- 9 Arielli Nir, *In search of meaning: Foreign volunteers in the Croatian armed forces, 1991–95*, *Contemporary European History* 21, 1, 1–17; *Wspomnienia byłego najemnika, Polaka – uczestnika wojny w Bośni i Hercegowinie / Johnny B., 'Kurier WNET' 70/2020*, Radia Wnet, 1. maj 2020. godine, <https://wnet.fm/kurier/wspomnienia-bylego-najemnika-polaka-uczestnika-wojny-w-bosni-i-hercegowinie-johnny-b-kurier-wnet-70-2020>.
- 10 Meliha Kešmer, *Od Bosne do Ukrajine ista lica među ruskim dobrovoljcima*, Radio Slobodna Evropa, 10. mart 2022. godine, <https://www.slobodnaevropa.org/a/rusi-placenci-bih-rat-visegrad-ukrajina/31746321.html>.
- 11 Vlado Azinović i Merdijana Sadović, *Otkuda strani mudžahedini u BiH?*, Radio Slobodna Evropa, 20. april 2008. godine, <https://www.slobodnaevropa.org/a/1107532.html>; Edin Subašić, 'Džihad' u BiH (1): Mudžahedini su podvala Zapada, Al Jazeera, 3. maj 2019. godine, <https://balkans.aljazeera.net/opinions/2019/5/3/dzihad-u-bih-1-mudzahedini-su-podvala-zapada>.
- 12 Adriatik Kelmendi, *Kosovars refute Islamic terror claims*, Institute for War and Peace Reporting, 11. novembar 2001. godine, <https://iwpr.net/global-voices/kosovars-refute-islamic-terror-claims>.
- 13 Taraz Kuzio, *Ukraine forges military alliance with Macedonia*, The Jamestown Foundation, 7, 10, <https://jamestown.org/program/ukraine-forges-military-alliance-with-macedonia/#.VUfxKvmqqko>.
- 14 Vlado Azinović, ured, *Between salvation and terror: Radicalization and the foreign fighter phenomenon in the Western Balkans*, School of Political Science and Atlantic Initiative, 2017. godine, https://atlanticinitiative.org/wp-content/uploads/2017/05/images_BetweenSalvationAndTerror_BetweenSalvationAndTerror.pdf.
- 15 Leonie Vrugtman, *Future challenges of violent extremism in the Western Balkans*, Institute for Democracy and Mediation, februar 2019. godine, <https://idmalbania.org/future-challenges-of-violent-extremism-in-the-western-balkans-february-2019>.
- 16 Aleksandar Vasovic, *Serbian paramilitaries join pro-Russian forces in Crimea*, Reuters, 14. mart 2014. godine, <https://www.reuters.com/article/us-crimea-volunteers-idUSBREA2D0C020140314>.
- 17 Tanya Mehra i Abigail Thorley, *Foreign fighters, foreign volunteers and mercenaries in the Ukrainian armed conflict*, International Centre for Counter-Terrorism, 11. jul 2022. godine, <https://icct.nl/publication/foreign-fighters-volunteers-mercenaries-in-ukraine>.
- 18 Asya Metodjeva, *Balkan fighters in Eastern Ukraine: Why are they there?*, Riddle, 29. april 2019. godine, <https://ridl.io/balkan-fighters-in-eastern-ukraine-why-are-they-there/#:~:text=About%20300%20Balkan%20fighters%20have,if%20it%20was%20their%20own>.
- 19 Tanya Mehra i Abigail Thorley, *Foreign fighters, foreign volunteers and mercenaries in the Ukrainian armed conflict*, International Centre for Counter-Terrorism, 11. jul 2022. godine, <https://icct.nl/publication/foreign-fighters-volunteers-mercenaries-in-ukraine>.
- 20 Vuk Velebit, *Serb fighters in Ukraine continue to worry the West*, *European Western Balkans*, 19. decembar 2017. godine, <https://europeanwesternbalkans.com/2017/12/29/serb-fighters-ukraine-continue-worry-west>.
- 21 Ibid.

- 22 Jelena Beslin i Marija Ignjatijević, *Balkan foreign fighters: From Syria to Ukraine, Brief issue 20*, European Union Institute for Security Studies, jun 2017. godine, <https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/Brief%2020%20Balkan%20foreign%20fighters.pdf>.
- 23 Nermina Kuloglija i Azra Husarić Omerović, *Serb Volunteers Answer Call to Fight in Ukraine*, BalkanInsight, 8. mart 2022. godine, <https://balkaninsight.com/2022/03/08/serb-volunteers-answer-call-to-fight-in-ukraine>.
- 24 Maja Zivanovic, *Donbass brothers: How Serbian fighters were deployed in Ukraine*, BalkanInsight, 13. decembar 2018. godine, <https://balkaninsight.com/2018/12/13/donbass-brothers-how-serbian-fighters-were-deployed-in-ukraine-12-12-2018>.
- 25 Alice Taylor, *Moscow claims mercenaries from Western Balkans fight in Ukraine*, Euractiv, 22. februar 2022. godine, https://www.euractiv.com/section/politics/short_news/moscow-claims-mercenaries-from-western-balkans-fight-in-ukraine.
- 26 Talha Ozturk, *Western Balkan countries rebuff Russian claims they sent mercenaries to Ukraine*, Anadolu Agency, 21. februar 2022. godine, <https://www.aa.com.tr/en/politics/western-balkan-countries-rebuff-russian-claims-they-sent-mercenaries-to-ukraine/2508795>.
- 27 Kacper Rekawek, *Western extremists and the Russian invasion of Ukraine in 2022: All talk, but not a lot of walk*, Counter Extremism Project, 2022, https://www.counterextremism.com/sites/default/files/2022-05/Western%20Extremists%20and%20the%20Russian%20Invasion%20of%20Ukraine%20in%202022_May%202022.pdf.
- 28 Matea Grgurinovic, *Croatian volunteer fighters head for Ukrainian frontline*, BalkanInsight, 28. februar 2022. godine, <https://balkaninsight.com/2022/02/28/croatian-volunteer-fighters-head-for-ukrainian-frontline>.
- 29 Meliha Kešmer, *Od Bosne do Ukrajine ista lica među ruskim dobrovoljcima*, Radio Slobodna Evropa, 10. mart 2022. godine, <https://www.slobodnaevropa.org/a/rusi-placenici-bih-rat-visegrad-ukrajina/31746321.html>.
- 30 Marko Didić, *Dobrovoljci iz Republike Srpske vraćaju ratni dug 'braći Rusima'? Evo gdje ova teorija vuče korijene, riječi umirovljenog generala otkrivaju sve: 'Dok su Srbi i Rusi zajedno, Allahov put neće biti uspostavljen'*, Slobodna Dalmacija, 24. maj 2022. godine, <https://slobodnadalmacija.hr/vijesti/regija/dobrovoljci-iz-republike-srpske-vracaju-ratni-dug-braci-rusima-evo-gdje-ova-teorija-vuce-korijene-rijeci-umirovljenog-general-a-otkrivaju-sve-dok-su-srbi-i-rusi-zajedno-allahov-put-uce-biti-uspostavljen>.
- 31 Nermina Kuloglija i Azra Husarić Omerović, *Serb volunteers answer call to fight in Ukraine*, BalkanInsight, 8. mart 2022. godine, <https://balkaninsight.com/2022/03/08/serb-volunteers-answer-call-to-fight-in-ukraine>.
- 32 Ibid.
- 33 Snezana Bjelotomic, *Serbian and Russian ultra-right joining forces*, Serbian Monitor, 22. jul 2022. godine, <https://www.serbianmonitor.com/en/serbian-and-russian-ultra-right-joining-forces>.
- 34 Jelena Beslin i Marija Ignjatijević, *Balkan foreign fighters: From Syria to Ukraine, Brief issue 20*, European Union Institute for Security Studies, jun 2017. godine, <https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/Brief%2020%20Balkan%20foreign%20fighters.pdf>.
- 35 Fjori Sinoruka, Xhorxhina Bami i Sinisa Jakov Marusic, *Welcome Home? ISIS returnees test Balkan countries' ability to reintegrate*, BalkanInsight, 20. avgust 2021. godine, <https://balkaninsight.com/2021/08/20/welcome-home-isis-returnees-test-balkan-countries-ability-to-reintegrate>.
- 36 Ibid.
- 37 Adrian Shtuni, *Rehabilitation and reintegration path of Kosovar minors and women repatriated from Syria*, International Republican Institute, 14. septembar 2021. godine, <https://www.iri.org/resources/new-report-supports-rehabilitation-of-kosovo-youth-and-women-with-connection-to-violent-extremism>.
- 38 Naureen C Fink i Colin P Clarke, *Foreign fighters are heading to Ukraine. That's a moment for worry*, Politico, 10. mart 2022. godine, <https://www.politico.com/news/magazine/2022/03/10/foreign-fighters-are-heading-to-ukraine-thats-a-moment-for-worry-00016084>.
- 39 Ujedinjene nacije, *Spisak potpisnika Međunarodne konvencije protiv regrutovanja, korišćenja, finansiranja i obuke plaćenika*, 11. decembar 2022. godine, https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=XVIII-6&chapter=18&clang=en.
- 40 Luka Glusac, *Criminalization as anxious and ineffective response to foreign fighters phenomenon in the Western Balkans*, *Journal of Regional Security*, 15, 1, 39–74.
- 41 Ibid.

Lažna ili ilegalno dobijena dokumenta na Balkanu omogućavaju lako putovanje kriminalcima širom sveta.

Policija koja istražuje organizovane kriminalne grupe na ili iz Zapadnog Balkana u više navrata ukazuje na zajedničku nit – lakoću kojom mnogi kriminalci putuju koristeći lažne pasoše ili ilegalno dobijena imigraciona dokumenta iz zemalja regiona. Po definiciji, transnacionalni organizovani kriminal kreće se preko granica. Neke od ovih nedozvoljenih aktivnosti obavljaju se virtuelno, koristeći sajber prostor, šifrovane komunikacione mreže ili kripto valute. Ali za mnoge aktivnosti povezane sa kriminalnim radnjama, poput trgovine ljudima, kriminalci moraju fizički da se kreću preko granica i ne žele da budu otkriveni. Zbog toga su možda potrebna lažna dokumenta.

Prema nekim istražiteljima koji su konsultovani za ovaj članak, učestalost ovog problema na Zapadnom Balkanu ukazuje na to da postoje grupe koje izrađuju falsifikovana dokumenta kao kriminalna služba. Kriminalci kombinuju stvarne i izmišljene identifikacione informacije kako bi stvorili takozvane sintetičke ili lažne identitete koje mogu koristiti za putovanje ispod radara ili za prolazak procesa verifikacije identiteta finansijske institucije. Međutim, uvođenjem biometrijskih dokumenata, izrada lažnih dokumenata nije tako česta kao nekada. Umesto toga, kriminalci imaju tendenciju da koriste originalna dokumenta ili ih modifikuju za obavljanje ilegalnih aktivnosti.¹

Postoje dva glavna načina na koji kriminalci dobijaju takva dokumenta. Ili fizički menjaju važeći pasoš koji je ukraden ili kupljen na crnom tržištu promenom fotografije ili biografskih podataka, ili ilegalno kupuju važeći pasoš u svoje ime ili pod lažnim imenom podmićivanjem korumpiranog službenika. Pri tome kriminalac tražen u inostranstvu može promeniti svoj identitet i kretati se neopaženo kao državljanin zemlje Zapadnog Balkana. Druga alternativa je da kriminalci sa Zapadnog Balkana mogu da dobiju putne isprave iz zemlje EU i da se slobodno kreću unutar šengenskog prostora. Takođe, nije neobično da kriminalci iz regiona imaju više identiteta kako bi izbegli otkrivanje, što im omogućava da počine prevaru.

Identifikovanje takvih lica otežava činjenica da je malo razmene podataka među službenicima za sprovođenje zakona u regionu Zapadnog Balkana. Postoji tendencija da se radije saraduje preko INTERPOL-a, nego direktno.²

Nedavno je došlo do brojnih slučajeva koji su otkrili da korumpirani zvaničnici ilegalno izdaju pasoše ljudima kako bi im omogućili da izbegnu krivično gonjenje u drugim zemljama. Najveći problem identifikovan je u Severnoj Makedoniji u slučaju koji je javnosti poznat kao „Dvojnik”. U aprilu 2021. godine opoziciona stranka

SLIKA 1 Uporedno rangiranje pasoša zemalja WB6.

Izvor: Indeks pasoša, <https://www.passportindex.org>

Severne Makedonije VMRO-DPMNE tvrdila je da je Ministarstvo unutrašnjih poslova izdalo najmanje 215 pasoša stranim kriminalcima i osobama sa visokim rizikom, uključujući brojne glavne šefove kriminalnih grupa.³ Dubinu ovog skandala je razotkrio slučaj turskog krimi bosa Sedata Pekera, prethodno osuđenog za radnje povezane sa krimi podzemljem, koji je dobio pasoš Severne Makedonije koristeći lažni identitet.⁴ Fotografije objavljene na društvenim medijima pokazale su da je policajac van dužnosti radio kao telohranitelj Pekaru dok je šetao ulicama Skoplja.⁵

Drugi kriminalac visokog ranga identifikovan u ovom skandalu bio je Jovan Vukotić.⁶ Vukotić je navodno bio šef crnogorskog klana Škaljari, jedne od dve najveće grupe za trgovinu drogom na Zapadnom Balkanu, a tražen je u Grčkoj zbog sumnje u trgovinu drogom i druge teške zločine. On je uhapšen 2018. godine u Turskoj i poslat u Srbiju, gde je odslužio 15-mesečnu kaznu zbog korišćenja lažnog pasoša, pre nego što je u februaru 2020. izručen Crnoj Gori. U Crnoj Gori je bio tražen zbog pokušaja ubistva, ali je tužilaštvo obustavilo postupak protiv njega u julu 2020. godine. Nakon što je u januaru 2022. pušten iz zatvora, tužilaštvo ga je

optužilo za izbegavanje 22 800 evra poreza. Nekoliko meseci kasnije ubijen je u Istanbulu.⁷ Prema informacijama turske policije, Vukotić je ilegalno ušao u Tursku sa pasošem iz Severne Makedonije koji je na Kosovu dobio pod lažnim imenom Predrag Popović.⁸

U novembru 2022. godine, mediji su otkrili da je ukrajinski biznismen i političar Oleksandr Oniščenko dobio svoj treći pasoš Severne Makedonije pod sumnjivim okolnostima.⁹ Oniščenko je na američkoj listi sankcija od januara 2021. godine zbog toga što je „član ruske mreže koji se meša u američke predsedničke izbore”. Pored toga, Oniščenko je tražen u Ukrajini odakle je pobjegao 2016. godine nakon što je komisija za borbu protiv korupcije otvorila istragu o njemu zbog pranja novca i korupcije u vezi sa prodajom gasa.¹⁰ Samo pet meseci nakon dobijanja državljanstva Severne Makedonije u maju 2022. godine, Oniščenko se takmičio za svoju novu zemlju na takmičenju u preponskom jahanju u Sen Tropeu u Francuskoj.¹¹ Međutim, 3. decembra 2022. godine, vlasti Severne Makedonije su povukle državljanstvo dodeljeno ovom ukrajinskom beguncu i oduzele mu pasoš.¹²

Carinik proverava pasoš na graničnom prelazu Horgoš na granici Srbije i Mađarske u decembru 2009. godine. EU je dozvolila bezvizna putovanja unutar ovog bloka od 27 država Srbije, Makedoniji i Crnoj Gori od 19. decembra.

Foto: Reuters/Dorđe Kojadinović

Razmere prakse prodaje pasoša sumnjivim pojedincima su iznenađujuće kako za Severnu Makedoniju, tako i za prijatelje te zemlje.

Međutim, Severna Makedonija nije jedina zemlja u Jugoistočnoj Evropi koja ima problem sa lažnim pasošima. Grčka policija je 2022. godine, uz podršku EVROPOL-a, razbila kriminalnu mrežu koja je bila uključena u proizvodnju i širenje lažnih dokumenata u Grčkoj. EVROPOL je pokrenuo istragu u martu 2021. godine i otkrio da je banda uspostavila štampariju u Atini za falsifikovanje različitih putnih isprava. U junu 2022. godine vlasti su uhapsile osam osumnjičenih koji su krijumčare migranata snabdevali putnim ispravama i na taj način olakšali ilegalne ulaze iz Egipta u EU, zaplenivši 362 falsifikovana dokumenta.¹³

Početkom novembra 2022. godine, srpski policajci iz Odeljenja za borbu protiv organizovanog finansijskog kriminala, u saradnji sa pripadnicima Službe za borbu protiv terorizma i ekstremizma, uhapsili su trojicu zločinaca iz Novog Pazara zbog sumnje da izrađuju i prodaju falsifikovana dokumenta. Izveštaji srpskih medija o ovom slučaju tvrdili su da je kriminalna grupa prodavala dokumenta na crnom tržištu za po 500 evra.¹⁴

U Albaniji je od 2016. godine uhapšeno preko 1 200 ljudi zbog prevare sa vizom i pasošem. Velika istraga sprovedena 2021. godine otkrila je da je najveća potražnja za lažnim pasošima dolazila od azijskih građana koji su se obraćali kriminalnim grupama u Albaniji, kao i od lica koja traže putne isprave za pristup Velikoj Britaniji i SAD-u.¹⁵ Albanci su najčešće žrtve trgovine ljudima u Velikoj Britaniji, a neke od žrtava su imale falsifikovane pasoše. Umesto da traže azil, neki migranti odlučuju da nestanu i rade ilegalno u Velikoj Britaniji, pre nego što se vrate kući. Troškovi kupovine lažnog pasoša ili falsifikovane transportne isprave za Veliku Britaniju variraju između 5 000 i 10 000 evra.¹⁶

Balkanski mafijaši navodno kupuju hrvatske pasoše kako bi olakšali ulazak u EU.¹⁷ Hrvatski pasoši omogućavaju lak pristup EU, posebno sada kada je Hrvatska deo šengenskog prostora. U prošlosti je navodno nekoliko kriminalnih ličnosti visokog profila iz Srbije uhapšeno sa lažnim hrvatskim pasošima, među kojima su Siniša Petrić, Vladimir „Budala” Milisavljević i njegov šef Luka „Pekar” Bojović.¹⁸ U novije vreme bilo je niza slučajeva u kojima su hrvatska dokumenta ilegalno dobijena,¹⁹ uključujući i istaknuti slučaj Filipa Koraća (za koga se navodi da ima veze sa ključnim kriminalnim akterima u balkanskom

podzemlju), kome je u junu 2022. godine uručena jednogodišnja uslovna zatvorska kazna zbog falsifikovanja hrvatskog pasoša.²⁰

Hrvatski Ured za suzbijanje korupcije i organizovanog kriminala (USKOK) sproveo je istragu kojom je otkriveno da su između 2017. i novembra 2019. godine proizvedene i prodane najmanje 42 hrvatske lične karte i više od 40 pasoša zasnovanih na lažnim srpskim identifikacionim dokumentima po ceni od najmanje 3 500 evra po dokumentu.²¹ Istraga je dovela do hapšenja 19 osoba.²²

Takođe je objavljeno da su stotine ljudi, uključujući i kriminalce, uspele da dobiju falsifikovani bosanski identitet i putne isprave, što je dovelo do racija i hapšenja od strane hrvatskih policajaca u okviru Državne agencije za istrage i zaštitu (SIPA).²³ Na primer, balkanski mafijaši iz zloglasnog Kavačkog klana, Almir Jahović i Radoje Živković, uhapšeni su u Turskoj zbog sumnje na ubistvo i utvrđeno je da koriste lažne pasoše izdate u Bosni i Hercegovini.²⁴

Drugi faktor koji utiče na nezakonito preuzimanje bosanskog identiteta je da se, za razliku od susednih zemalja, u Bosni i Hercegovini zatvorska kazna kraća od godinu dana može izbeći plaćanjem novčane kazne.²⁵ Prema istraživanju Centra za istraživačko novinarstvo, sudovi u Bosni i Hercegovini dozvolili su osuđenima da otkupe ukupno 263 godine zatvorske kazne po ceni od skoro 4,6 miliona evra između 2017. i 2019. godine.²⁶ Zločinci iz Srbije i Hrvatske zbog toga koriste bosansko državljanstvo, prebacujući tamo svoje kazne kako bi izbegli zatvor.²⁷

Bosna i Hercegovina se takođe koristi kao tranzitna tačka za osobe sa falsifikovanim dokumentima koji pokušavaju da uđu u EU. Prema podacima bosanske granične policije, etnički čečenski državljani Rusije nedavno su pokušali da uđu u Bosnu i Hercegovinu preko sarajevskih i tuzlanskih aerodroma koristeći bezvizni režim.²⁸ Nosili su falsifikovane boravišne dozvole iz nekih zemalja EU i putovali sa namerom da uđu u EU.

Bezbednosni rizici koje predstavljaju lažni pasoši koje izdaju zemlje Jugoistočne Evrope zaslužuju veću pažnju i strožu kontrolu. Falsifikovane putne isprave ili sumnjivo stečena originalna dokumenta suštinski olakšavaju organizovani kriminal. Oni omogućavaju kriminalcima ili politički eksponiranim licima da se neopaženo kreću. Štaviše, takva dokumenta sama po sebi postaju kriminalno tržište: lažna dokumenta se koriste i njima se intenzivno trguje među organizovanim kriminalnim grupama. Ova praksa takođe šteti reputaciji zemalja u kojima se ova dokumenta izrađuju ili izdaju.

Napomene

- 1 INTERPOL, *Identity and travel document fraud*, <https://www.interpol.int/en/Crimes/Counterfeit-currency-and-security-documents/Identity-and-travel-document-fraud>.
- 2 Intervju sa policijskim službenikom iz Severne Makedonije, 22. novembar 2022. godine
- 3 Sinisa Jakov Marusic, *North Macedonia claims to bust police gang forging passports*, *BalkanInsight*, 7. april 2021. godine, <https://balkaninsight.com/2021/04/07/north-macedonia-claims-to-bust-police-gang-forging-passports>.
- 4 *Observatory of Illicit Economies in South-Eastern Europe, Passports and protection: the Macedonian connection of a Turkish crime boss, Risk Bulletin – Issue 8, GI-TOC*, jul-avgust 2021. godine, <https://globalinitiative.net/analysis/seeobs-risk-bulletin-8>.
- 5 Ibid.
- 6 Sinisa Jakov Marusic, *North Macedonia arrests police in crackdown on passport-forgers*, *BalkanInsight*, 6. april 2021. godine, <https://balkaninsight.com/2021/04/06/north-macedonia-arrests-police-in-crackdown-on-passport-forgers>.
- 7 Jelena Radivojević, Ubijen vođa škaljarskog klana Jovan Vukotić, KRIK, 8. septembar 2022. godine, <https://www.krik.rs/ubijen-vodja-skaljarskog-klana-jovan-vukotic>.
- 8 Jovan Vukotić lažni pasoš nabavio na Kosovu, RTCG, 8. decembar 2022. godine, https://rtcg.me/vijesti/crna_hronika/389458/jovan-vukotic-lazni-pasos-nabavio-na-kosovu.html?fbclid=IwAR1DB1gdjO-luyBfE91PcU6LM9wBXdH_cTHDy2fmFGqsie85xh8EiygBsAg.
- 9 Frosina Dimeska, *Fugitive Ukraine politician under US sanctions wins North Macedonia citizenship*, *BalkanInsight*, 11. novembar 2022. godine, <https://balkaninsight.com/2022/11/11/fugitive-ukraine-politician-under-us-sanctions-wins-north-macedonia-citizenship>.
- 10 Anna Kholodnova, *Fugitive ex-lawmaker Oleksandr Onyshchenko received citizenship of North Macedonia date*, *Babel*, 11. novembar 2022. godine, <https://babel.ua/en/news/86912-media-fugitive-ex-lawmaker-oleksandr-onyshchenko-received-citizenship-of-north-macedonia>.
- 11 Ibid.
- 12 European Observatory of Crimes and Security, *North Macedonia scraps fugitive Ukrainian citizenship date*, 7. decembar 2022. godine, <https://www.eu-ocs.com/north-macedonia-scraps-fugitive-ukrainian-citizenship>.
- 13 *Balkan police arrest 13 for gang-related identity theft*, *Reuters*, 20. jun 2016. godine, <https://www.reuters.com/article/us-bosnia-crime-arrests-idUSKCN0Z61PO>.
- 14 Falsifikovali dokumenta: Uhapšen trojac iz Novog Pazara, Nportal, 1. novembar 2022. godine, <https://www.nportal.rs/vest/36979/vesti/crna-hronika/novi-pazar-lazna-dokumenta-falsifikovanje>.
- 15 Nora Muci, *Over 1,200 arrested in a 5-year timespan for visa and passport fraud*, *Euronews*, 18. februar 2022. godine, <https://euronews.al/en/250-arrested-in-a-year-for-visa-and-passport-fraud>.
- 16 Valbona Bezati, *London calling: Albanians count cost of UK illegality*, *BalkanInsight*, 29. oktobar 2020. godine, <https://balkaninsight.com/2020/10/29/london-calling-albanians-count-cost-of-uk-illegality>.
- 17 Srpskoj mafiji naše lažne putovnice omogućuju kretanje po Evropi, praktične zbog sličnih imena, *Večernji list*, 4. jul 2021. godine, <https://www.vecernji.hr/vijesti/srpskoj-mafiji-nase-lazne-putovnice-omogucuju-kretanje-po-evropi-prakticne-zbog-slicnih-imena-1505287>.
- 18 OCCRP, *Six arrested in croatia for falsifying passports for gangsters*, 26. mart 2012. godine, <https://www.occrp.org/en/daily/1453-six-arrested-in-croatia-for-falsifying-passports-for-gangsters>.
- 19 Dušan Miljuš, Hrvatsku putovnicu podigao i crnogorski narkobos, objavljujemo snimke razgovora i SMS-ove mafijaša, *Jutarnji list*, <https://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/hrvatsku-putovnicu-podigao-i-crnogorski-narkobos-objavljujemo-snimke-razgovora-i-sms-ove-mafijasa-15036566>.
- 20 Marin Dešković, Šef Zemunskog klana na sudu u Zagrebu: 'Da, koristio sam krivotvorenu putovnicu RH. Prijetilo mi je ubojstvo', *Jutarnji list*, 7. jun 2022. godine, <https://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/sef-zemunskog-klana-na-sudu-u-zagrebu-da-koristio-sam-krivotvorenu-putovnicu-rh-prijetilo-mi-je-ubojstvo-15207431>.
- 21 *Court remands thought to be involved in large-scale fake passports scheme*, *HINA/N1*, 29. novembar 2019. godine, <https://hr.n1info.com/english/news/a463992-court-remands-21-thought-to-be-involved-in-large-scale-fake-passports-scheme>.
- 22 Ibid.
- 23 State Investigation and Prosecution Agency, *SIPA apprehended three individuals for forging of documents in operation codenamed 'Art'*, 22. septembar 2015. godine, <http://www.sipa.gov.ba/en/news/sipa-apprehended-three-individuals-for-forging-of-documents-in-operation-codenamed-art/13225>.
- 24 Pasoš Izdat u Banjaluci: Organizator ubistva vode 'Škaljarskog klana' u Tursku letio sa dokumentima BiH, *Vecernje Novosti*, 23. septembar 2022. godine, <https://vecernjenovosti.ba/99758/hronika/pasos-izdat-u-banjaluci-organizator-ubistva-vodje-skaljarskog-klana-u-tursku-letio-sa-dokumentima-bih>.
- 25 Goran Katić, Otkup zatvorske kazne u BiH po tarifi od 25 do 50 evra za dan, *Slobodna Evropa*, 23. novembar 2021. godine,

Nacionalne vlasti u regionu moraju da razviju bolje strategije procene kontrole i da rade sa partnerima u regionu (kao što su EU i Turska) kako bi pratili situaciju. Takođe, postoji veća potreba za deljenjem informacija o lažnim putnim ispravama i lažnim imenima. Ovo je tema koja bi trebalo da bude prioritet za regionalnu saradnju – na primer, preko Centra za sprovođenje zakona u Jugoistočnoj Evropi i Regionalne inicijative za migracije, azil i izbeglice, koji pozivaju na bližu saradnju u sprovođenju zakona o bezbednosti putnih isprava.

<https://www.slobodnaevropa.org/a/zatvor-kazna-otkup-tarifa/31573655.html>.

- 26 Selma Boračić-Mršo, Službenici u BiH otkupljuju kazne umjesto da idu u zatvor, Slobodna Evropa, 12. jun 2019. godine, <https://www.slobodnaevropa.org/a/29995187.html>.

27 Hrvatski i srpski kriminalci kazne plaćaju u BiH, Glas Srpske, 17. novembar 2019. godine, https://www.glassrpske.com/lat/novosti/vijesti_dana/hrvatski-i-srpski-kriminalci-kazen-placaju-u-bih/297587.

28 Goran Katić, Zašto je BiH stanica za Čečene u bijegu od mobilizacije?, Radio Slobodna Europa, 30 December 2022, <https://www.slobodnaevropa.org/a/cecenija-rusija-bih-evropska-unija/32201177.html>.

Bosna i Hercegovina se suočava sa izazovima sprovođenja zakona u borbi protiv krijumčarenja ljudi.

Tokom 2015. godine, hiljade izbeglica i migranata kretale su se tzv. balkanskom rutom, pokušavajući da stignu do Zapadne Evrope. Iako je ova tema poslednjih godina dobila manje pažnje, broj ljudi u migracijama kroz region povećao se 2022. godine i sa njim zabrinutost šta treba učiniti. Pošto je sada tranzit kroz region mnogo teži nego pre pet godina, zbog povećanih graničnih kontrola (uključujući i više odbijanja)¹ i podizanja ograda u nekim oblastima, povećana je potražnja za krijumčarima koji bi olakšali prelazak granice. Zaista, otkako je Hrvatska pristupila šengenskom prostoru 1. januara 2023. godine, njena granica sa Bosnom i Hercegovinom dobija dodatni značaj kao spoljna granica EU. GI-TOC je procenio 2020. godine da tržište krijumčarenja migranata ima vrednost od najmanje 50 miliona evra.² Jedna od najunosnijih ruta za krijumčare je između Bosne i Hercegovine i Hrvatske.³

Bosna i Hercegovina ostaje jedna od ključnih zemalja tranzita preko Zapadnog Balkana. Kako bi razgovarali o izazovima sprovođenja zakona u suočavanju sa krijumčarenjem migranata, GI-TOC se udružio sa Međunarodnom policijskom asocijacijom u Bosni i Hercegovini kako bi zajedno organizovali sedmu

međunarodnu konferenciju „Balkan Adriatic“.⁴ Sastanak, održan u Sarajevu od 18. do 20. novembra 2022. godine u partnerstvu sa Ministarstvom unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo, okupio je preko 110 predstavnika agencija za sprovođenje zakona i bezbednosti iz zemalja duž balkanske rute, kao i ključnih zemalja odredišta.⁵ Održan pod pravilima Četam hausa, ovaj sastanak je omogućio učesnicima da razmene stavove o suočavanju sa zajedničkim izazovima, unapređenju prekogranične saradnje i poboljšanju koordinacije između relevantnih domaćih zainteresovanih strana, posebno između organa za sprovođenje zakona i civilnog društva.

Među tačkama o kojima se raspravljalo bile su zemlje porekla ljudi u migraciji kroz Zapadni Balkan (kao što su Avganistan, Alžir, Burundi, Kuba, Iran i Pakistan), kao i modaliteti krijumčarenja migranata. Postoje izveštaji o sve većem broju ruskih državljana koji dolaze avionom – na primer, iz Istanbula i Beograda – i pokušavaju da tranzitiraju kroz Bosnu i Hercegovinu prema EU.⁶ Prema policijskim procenama, u 2022. godini je preko 90%⁷ migranata, koji su ušli u Bosnu i Hercegovinu, platilo da bude prokrijumčareno preko granice iz Srbije.⁸ Takođe,

Delegati sedme međunarodne konferencije „Balkan Adriatic“, održane u Sarajevu novembra 2022. godine.

Foto: dostavljena

bilo je izveštaja o kriminalnim grupama koje prodaju oružje migrantima. Ovo oružje se navodno koristi kako bi se nekim migrantima omogućilo da se bave kriminalnim aktivnostima, uključujući iznuđivanje, krijumčarenje sunarodnika ili prodaju mobilnih telefona, cigareta ili falsifikovanih dokumenata.⁹

Takođe je konstatovano da sve veći broj krijumčara migranata dolazi iz zemalja izvan regiona Zapadnog Balkana, ali da imaju regionalne veze u tranzitnim zemljama kao što su Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Crna Gora, Srbija i Slovenija. U nekim slučajevima ove kriminalne grupe regrutuju migrante (uključujući i maloletnike) da budu vodiči, osmatrači i posrednici, ili za veslanje čamaca ili splavova preko reka, na primer, između Srbije i Bosne i Hercegovine. Kao što je objavljeno u prethodnom Biltenu rizika, čini se da je slaba karika u Bosni i Hercegovini regija Brčkog. Ovaj samoupravni distrikt, koji se graniči sa Hrvatskom, navodno je žarište krijumčarenja migranata, naročito turskih državljana, preko reke Save u Hrvatsku.¹⁰

Održane su i diskusije o „sivom” području između krijumčarenja migranata i trgovine ljudima, posebno o tome kako migranti koji se oslanjaju na usluge trgovaca ljudima mogu postati žrtve trgovine ljudima ako dođe do zastoja duž rute (na primer, ako im ponestane novca) ili kada stignu u zemlju odredišta, a duguju novac trgovcu ljudima. U drugom slučaju, oni mogu postati žrtve prinudnog rada, prostitucije, dužničkog ropstva ili iznude ili biti primorani da počine krivična dela.¹¹ Linija između krijumčarenja i trgovine ljudima je tanka i predstavlja složen problem za organe sprovođenja zakona i tužioce u

istrazi i izgradnji predmeta, ali i za dalje krivično gonjenje i osuđivanje od strane pravosuđa. Situaciju komplikuje činjenica da je nadležnost za krijumčarenje migranata u Bosni i Hercegovini na državnom nivou, dok odgovornost za trgovinu ljudima leži na entitetskim ili kantonalnim pravosudnim institucijama. Ovo možda objašnjava zašto postoji malo osuđujućih presuda za trgovinu ljudima i krijumčarenje u Bosni i Hercegovini.¹²

Učesnici su razgovarali o praktičnim i pravnim izazovima rešavanja tog pitanja, kao i o ulozi civilnog društva u pružanju podrške ljudima u migraciji, ali i u borbi protiv trgovine ljudima i krijumčarenja migranata u Bosni i Hercegovini. Tu je i izazov istraživanja i izveštavanja o ovoj temi. Iskaze iz prve ruke na ovom sastanku dala su dva migranta koji sada traže azil u Bosni i Hercegovini.

Žene iz redova sprovođenja zakona koje su učestvovala na sastanku govorile su o potrebi da ima više žena na pozicijama na kojima se donose odluke u organima za sprovođenje zakona, kao i da se više žena angažuje na terenu, posebno u bavljenju ranjivim grupama kao što su deca bez pratnje.

Među zaključcima sastanka bila je potreba za multisektorskim odgovorom na problem i bliža saradnja između vlasti, organa sprovođenja zakona i aktera civilnog društva, kao i veća prekogranična saradnja kako bi se efikasnije nosili sa ovim transnacionalnim izazovom. Bosna i Hercegovina je 15. decembra 2022. godine formalno prihvaćena kao kandidat za pristupanje EU. U njenom kretanju napred jedan od najvećih izazova biće efikasnije upravljanje više od 1 500 kilometara kopnenih granica.

Napomene

- 1 Border Violence Monitoring Network, *Reconstructing a violent pushback of asylum seekers from Croatia to Bosnia – BVMN Border Investigations*, 19. novembar 2020. godine, <https://www.borderviolence.eu/reconstructing-a-violent-pushback-of-asylum-seekers-from-croatia-to-bosnia-bvmn-border-investigations>.
- 2 Walter Kemp, Kristina Amerhauser i Ruggero Scaturro, *Spot prices: Analyzing flows of people, drugs and money in the Western Balkans*, GI-TOC, maj 2021. godine, <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2021/05/Spot-Prices-Analyzing-flows-of-people-drugs-and-money-in-the-Western-Balkans-1.pdf>.
- 3 Walter Kemp, Kristina Amerhauser i Ruggero Scaturro, *Spot prices: Analyzing flows of people, drugs and money in the Western Balkans*, GI-TOC, maj 2021. godine, <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2021/05/Spot-Prices-Analyzing-flows-of-people-drugs-and-money-in-the-Western-Balkans.pdf>.
- 4 International Police Association of Bosnia and Herzegovina, Sta je IPA, <https://www.ipabih.com/sta-je-ipa>.
- 5 Anesa Agović, *Supporting law enforcement coordination to counter migrant smuggling and human trafficking in the Western Balkans*, 6. decembar 2022. godine, <https://globalinitiative.net/announcements/law-enforcement-migrant-smuggling-human-trafficking-western-balkans-conference-sarajevo>.
- 6 D B, 'Turisti' iz Rusije sve više dolaze u BiH, uskoro se očekuje još veći broj, Klix, 27. decembar 2022. godine, <https://www.klix.ba/vijesti/bih/turisti-iz-rusije-sve-vise-dolaze-u-bih-uskoro-se-ocekuje-jos-veci-broj/221227093>.
- 7 Intervju sa policijskim inspektorom, Brčko, 22. decembar 2022. godine
- 8 E M, Granica sa Srbijom šuplja kao švicarski sir: Prekidi struje omogućavaju sumnjivcima da uđu u BiH, Klix, 22. januar 2023. godine, <https://www.klix.ba/vijesti/granica-sa-srbijom-suplja-kao-svicarski-sir-prekidi-struje-omogucavaju-sumnjivcima-da-udju-u-bih/230121032>.
- 9 Jovana Jovanović, Trgovci ilegalnog oružja našli nove mušterije: Koriste sukobe migranata za bogaćenje, evo i po kojim cenama im prodaju, 24sedam, 2. jul 2022. godine, <https://24sedam.rs/>

društvo/vesti/144590/trgovci-ilealnog-oruzja-nasli-nove-musterije-koriste-sukobe-migranata-za-bogacenje-evo-i-po-kojim-cenama-im-prodaju-fotovideo/vest.

- 10 Intervju sa policijskim inspektorom, Brčko, 22. decembar 2022. godine
- 11 Sud Bosne i Hercegovine, *Krijumčarenje migranata: Praksa Suda Bosne i Hercegovine, period od 2018 do 2021*, april 2022. godine,

https://www.sudbih.gov.ba/data/Dokumenti/Bro%C5%A1ura_Suda_BiH/Brosura_krijumcarenje__SUD_BiH.pdf.

- 12 Ambasada SAD u Bosni i Hercegovini, *State department releases report on trafficking in persons BiH upgraded to Tier 2*, 1. jul 2022. godine, <https://ba.usembassy.gov/state-department-releases-report-on-trafficking-in-persons-bih-upgraded-to-tier-2>.

GI-TOC je suorganizovao seminar u Atini koji se bavio nedostatkom tema o organizovanom kriminalu u visokom obrazovanju regiona Zapadnog Balkana.

Često se kaže da postoji potreba za politikama zasnovanim na dokazima i većom analizom organizovanog kriminala i saradnje. Ipak, ove teme je teško istražiti usled tajne prirode organizovanog kriminala. Da bi se pozabavili ovom dilemom, 21. i 22. oktobra 2022. godine u Atini, GI-TOC, Evropska organizacija za javno pravo i Evropski centar za krivično pravosuđe Univerziteta Panteion suorganizovali su naučni seminar u partnerstvu sa Balkanskom kriminologijom i Antikorupcijskom studentskom mrežom u Jugoistočnoj Evropi. Događaj je okupio preko 80 učesnika, uključujući akademike iz regiona, međunarodne organizacije, studente grčkih univerziteta i predstavnike grčkog pravosuđa i vladine entitete (kao što je Nacionalna uprava za transparentnost) kako bi stvorili forum za razmenu znanja i dalje razvijali mogućnosti učenja.

Kao što je dokumentovano u predstojećem izveštaju GI-TOC-a, „Analiza jaza istraživanja o ilegalnim ekonomijama na Zapadnom Balkanu”, „kapaciteti kriminoloških istraživanja u oblasti organizovanog kriminala su generalno slabi” na Zapadnom Balkanu. Analiza jaza pokazuje da su između 2017. i 2021. godine istraživači iz akademske zajednice, civilnog društva, vlada i međunarodnih i regionalnih organizacija objavili 514 istraživačkih radova o ilegalnim ekonomijama. Akademske časopisi čine samo 36% od ukupnog broja publikacija. Međutim, doktorske teze čine manje od 5% ukupnog broja, što pokazuje nedostatak interesovanja mladih istraživača za teme vezane za korupciju i organizovani kriminal. Štaviše, istraživanje je pretežno pod uticajem donatora. Prema jednom istraživaču, „da nema donatora, ne bi bilo istraživanja organizovanog kriminala i korupcije” na Zapadnom Balkanu.¹

Konstantin Palikarski, Uglješa Zvekić, Dimitris Ziouvas i Džon Kolins učestvuju u seminaru u Atini oktobra 2022. godine osmišljenom da unapredi zajednička istraživanja o organizovanom kriminalu.

Foto: dostavljena

Jedan od razloga ograničenog istraživanja o organizovanom kriminalu i korupciji u regionu je opšti nedostatak obrazovnih programa usmerenih na nastavne programe o organizovanom kriminalu i korupciji na svim nivoima akademske zajednice u regionu. To bi se moglo pripisati odsustvu državne podrške za proučavanje ovih tema, ograničenoj razmeni informacija i nedostatku saradnje između akademika u regionu, nedovoljnom razvoju metodologije na specijalizovanim fakultetima u proteklih 30 godina, nedostatku privlačnih studijskih programa ili percepciji nedostatka održivih puteva karijere nakon diplomiranja. Pored toga, akademici iz regiona imaju tendenciju da objavljuju na svojim maternjim jezicima, što ograničava pristup kolegama iz drugih zemalja regiona ili međunarodno priznatim časopisima.

Da bi se rešili ovi nedostaci, simpozijum u Atini omogućio je naučnicima da pokažu svoj rad i razgovaraju o tome kako proširiti istraživanje o organizovanom kriminalu i korupciji. Tokom dvodnevnog događaja, akademici koji predaju na univerzitetima u Albaniji, Bosni i Hercegovini, Bugarskoj, Hrvatskoj, Kipru, Grčkoj, Italiji, Kosovu, Crnoj Gori, Severnoj Makedoniji i Srbiji imali su priliku da predstavljaju publici koja ih je pratila uživo i onlajn specijalizovane master i doktorske studije o organizovanom kriminalu i borbi protiv korupcije koji se nude na njihovim univerzitetima. Primeri uključuju trogodišnji doktorski program Studija o organizovanom kriminalu Univerziteta u Milanu. Takođe su podelili iskustva i dobre prakse kod metodologija istraživanja, veština i znanja i uspele su da ojačaju svoje mreže.

Pored toga, učesnici su saznali o resursima koje nude međunarodne organizacije. Na primer, Kancelarija Ujedinjenih nacija za borbu protiv droge i kriminala predstavila je svoju inicijativu Globalni resursi za borbu protiv korupcije i osnaživanje mladih, koja sadrži nastavne module i priručnike o organizovanom kriminalu, korupciji i integritetu dostupne akademikima, edukatorima, organima za borbu protiv korupcije i mladima. Transparency International u Grčkoj govorio je o upotrebi velikih slučajeva korupcije u nastavne svrhe i predstavio svoj Indeks percepcije korupcije.² Regionalna inicijativa za borbu protiv korupcije bavila se ulogom obrazovanja u unapređenju regionalne saradnje protiv korupcije, dok je Međunarodna akademija za borbu protiv korupcije predstavila svoje specijalizovane master kurseve o borbi protiv korupcije. Deutsche Gesellschaft fuer Internationale Zusammenarbeit govorio je o svojim širokim naporima za angažovanje mladih i doprineo panelu za razmišljanje o potencijalnim efektima

legalizacije kanabisa u regionu na organizovani kriminal. I na kraju, ali ne najmanje važno, GI-TOC je predstavio svoj vodeći izveštaj, Globalni indeks organizovanog kriminala,³ kao i glavne nalaze svog predstojećeg izveštaja o analizi jaza na Balkanu i nedavnih antikorupcijskih publikacija, odnosno serije „Infrastruktura integriteta“.⁴

Jedna od tema koje su se ponavljale na ovom simpozijumu bila je potreba za većim obrazovanjem o korupciji i organizovanom kriminalu kako bi se ojačala baza znanja o ovim temama i poboljšala prevencija i kultura integriteta. Ova tačka je istaknuta i na konferenciji u Šibeniku u maju 2022. godine sa temom „Kultura integriteta“, koja je okupila ministre pravde, specijalizovane agencije za borbu protiv korupcije, međunarodne organizacije, akademsku zajednicu, organe za sprovođenje zakona i civilno društvo sa Zapadnog Balkana i okolnog regiona. Što su pre studenti i državni službenici izloženi i upoznaju se sa štetnostima i posledicama organizovanog kriminala i korupcije, to je veća verovatnoća da možemo uspešno premostiti nepovezanost obrazovnog sistema i tržišta rada po ovim pitanjima.

Drugi razlog za poboljšanje visokog obrazovanja o organizovanom kriminalu i korupciji je povećanje broja potencijalnih stručnjaka koji bi mogli da nađu zaposlenje u relevantnim poslovima u krivičnom pravosuđu i sprovođenju zakona, kao i više specijalizovanih oblasti kao što su finansijski obaveštajni podaci, bezbednost na internetu i kriminologija. Ipak, izazov je oblikovati nastavne planove i programe na takav način da studentima u tercijarnom obrazovanju pruže set veština koje su im potrebne za analizu i borbu protiv kriminala u stvarnom svetu.

Povećanje baze znanja o organizovanom kriminalu i korupciji takođe može poboljšati politiku zasnovanu na dokazima i doprineti efikasnijim strateškim odgovorima. Izazov u tom pogledu predstavlja razbijanje barijera između akademske zajednice, civilnog društva i organa sprovođenja zakona kako bi se podstaklo više unakrsne saradnje između tih oblasti – u njihovu međusobnu korist.

Među idejama za naredni sastanak su specijalizovane letnje škole na temu organizovanog kriminala i korupcije, kao i razvoj prilagođenog plana i programa. Model seminara testiran u Jugoistočnoj Evropi takođe bi se mogao ponoviti u drugim delovima sveta kako bi se promovisala regionalna i globalna razmena znanja između akademske zajednice, međunarodnih organizacija i studenata.

Napomene

- 1 Pogledati: Analiza jaza istraživanja o ilegalnim ekonomijama na Zapadnom Balkanu, GI-TOC, predstojeći izveštaj.
- 2 Pogledati <https://www.transparency.org/en/cpi/2021>.
- 3 Pogledati <https://ocindex.net>.
- 4 Pogledati, na primer, Uglješa Ugi Zvekić i Sunčana Roksandić Vidlička, *Corruption and anti-corruption pledges in the Western Balkans*, GI-TOC, oktobar 2020. godine,

<https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2020/10/Infrastructure-of-Integrity-GI-TOC.pdf>.

Zahvalnost

Ovaj Bilten rizika je rezultat Globalne inicijative protiv transnacionalnog organizovanog kriminala Opservatorije za ilegalne ekonomije u Jugoistočnoj Evropi (SEE-Obs).

SEE-Obs je platforma koja povezuje i osnažuje aktere civilnog društva u Albaniji, Bosni i Hercegovini, Kosovu, Crnoj Gori, Severnoj Makedoniji i Srbiji. Cilj je da se civilnom društvu omogući da identifikuje, analizira i

mapira kriminalne trendove i njihov uticaj na nezakonite tokove, upravljanje, razvoj, međuetničke odnose, bezbednost i vladavinu prava. SEE-Obs podržava civilno društvo u praćenju nacionalne dinamike i širih regionalnih i međunarodnih trendova organizovanog kriminala. SEE-Obs je pokrenut kao rezultat Samita Zapadnog Balkana 2018. godine u Londonu, koji je deo Berlinskog procesa.

Bilteni rizika su redovna izdanja naših regionalnih opservatorija, koje koriste mreže civilnog društva kako bi obezbedile nove podatke i kontekstualizovale trendove u vezi sa mrežama organizovanog kriminala, nelegalnom trgovinom i reakcijama države na ove probleme. Ako želite da se besplatno pretplatite na buduća izdanja Biltena rizika, prijavite se ovde ili pošaljite e-poruku na adresu almedina.dodic@globalinitiative.net.

O GLOBALNOJ INICIJATIVI

Globalna inicijativa protiv transnacionalnog organizovanog kriminala je globalna mreža od 600 stručnjaka širom sveta. Globalna inicijativa pruža platformu za promociju šire debate i inovativnih pristupa kao gradivnih blokova za inkluzivnu globalnu strategiju protiv organizovanog kriminala.

www.globalinitiative.net

Ova publikacija je nastala uz finansijsku podršku Fonda za sprečavanje sukoba, stabilnost i bezbednost Ujedinjenog Kraljevstva. Njen sadržaj je isključiva odgovornost Globalne inicijative protiv transnacionalnog organizovanog kriminala (GI-TOC) i ne odražava nužno stavove Ujedinjenog Kraljevstva.

**GLOBAL
INITIATIVE**
AGAINST TRANSNATIONAL
ORGANIZED CRIME